

بررسی و مطالعه رابطه بین آگاه‌سازی در پیشگیری از اعتیاد در شهر کرمان در سال ۹۹

جواد معین‌الدینی^۱، مهدی توکلی اله آبادی^۲، مریم قادری^۳

کد مقاله: ۱۶۸۱۷۴

چکیده

هدف تحقیق حاضر بررسی نقش آگاه‌سازی عمومی در پیشگیری از اعتیاد در شهر کرمان می‌باشد. برای دستیابی به این هدف مؤلفه‌های "اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی"، "نگرش به مواد مخدر"، "نقش رسانه‌ها در آگاه‌سازی"، "آگاهی از علائم، عوارض و پیامدهای اعتیاد" و "ویژگی‌های برنامه موفق پیشگیری" مورد بررسی قرار گرفت. روش تحقیق مورد استفاده در این تحقیق توصیفی - پیمایشی بود. جامعه آماری، مشتمل بر افراد ۶۰-۱۵ سال ساکن شهر کرمان بود. نمونه با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی انجام شد. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته بود که با استفاده از طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت تنظیم شد. پایایی پرسشنامه با ضریب آلفا بدست آمد. برای تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها از دو سطح آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. یافته‌های تحقیق حاکی از آن بود که برای پیشگیری از اعتیاد میزان آگاهی از (عوامل، پیامدها، علائم اعتیاد) موثر است و برای بالا بردن آگاهی رسانه و نوع نگرش به مواد نقش دارند.

واژگان کلیدی: اعتیاد، آگاه‌سازی، آگاهی، پیشگیری، نگرش

۱- عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، ایران javadmoinaddini@gmail.com

۲- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، ایران mtavakoli7656@yahoo.com

۳- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، ایران mq44905@gmail.com

اعتیاد به مواد مخدر می‌تواند به‌عنوان توده‌های مترکام از نتایج منفی ناشی از سوءمصرف مواد تعریف شود که هرروز نتایج آن تشدید می‌شود. در چند دهه اخیر، جهان با نتایج، تکان‌دهنده شیوع سوءمصرف مواد، عموماً در سطح جامعه و خصوصاً در بین نوجوانان و جوانان مواجه بوده است. به علت ابتلای این جمعیت به بیماری‌های ناشی از سوءمصرف مواد و نگرانی‌های دائمی در مورد آثار زیان‌بار دارویی، اجتماعی، قانونی، بهداشتی و اقتصادی آن، اکنون جامعه شاهد فوریتی تازه برای گسترش هر چه بیشتر و بهتر راهبردهای پیشگیرانه درباره اعتیاد است (یونسی و محمدی، ۱۳۹۳: ۸۲). آسیب‌های ناشی از مصرف مواد، صدمات جبران‌ناپذیری را برای صاحبان مشاغل، کارکنان، خانواده‌های آنان، افراد خدمات‌گیرنده از سازمانها و در نهایت جامعه به دنبال دارد. بیشک سوءمصرف مواد در محیط کار نیز یکی از اصلی‌ترین معضلات محیط‌های کاری به شمار می‌رود که برای رفع چالش‌های ناشی از آن اقداماتی توسط دست‌اندرکاران و صاحبان بخش‌های خصوصی و دولتی انجام گرفته است این حقیقت وجود دارد که سازمان‌های بزرگ به خوبی دریافته‌اند آنچه برای بهبود منابع انسانی خود صرف می‌کنند، به زودی در عملیات و دستاوردهای سازمانی انعکاس خواهد یافت (اسوانسون و هولتون^۱، ۲۰۰۹: ۲۳). در سال‌های اخیر، جهان با آمارهای تکان‌دهنده‌ای از شیوع سوءمصرف مواد، عموماً در سطح جامعه و خصوصاً در جمعیت جوان و نوجوان، مواجه است. به خاطر نگرانی‌های دیرپا در مورد آثار زیان‌بار دارویی، اجتماعی، قانونی، بهداشتی و اقتصادی ناشی از سوءمصرف مواد، ما اکنون شاهد فوریتی تازه برای گسترش هر چه بیشتر و بهتر راهبردهای پیشگیرانه در مورد اعتیاد هستیم. (عماری، پاشا شریفی، هاشمیان و میرزمانی، ۱۳۹۰: ۲۸). فرض بنیادی راهبردهای پیشگیرانه این است که پیشگیری از سوء مصرف مواد بسیار کم هزینه تر، راحت تر و موثر از درمان است.

پژوهشگران در طول مطالعات صورت گرفته تا کنون، راهبردهای مختلفی را با بهره‌گیری از فعالیتهای همچون فعالیتهای متمرکز بر فرد، فعالیت‌های متمرکز بر آموزش و آگاه‌سازی والدین، فعالیت‌های متمرکز بر معلمان و مدرسه و فعالیت‌های پیشگیری با استفاده از رسانه‌ها را مورد تأکید قرار داده‌اند (ابراهیمی، ۱۳۹۳: ۸۲). با توجه به اهمیت موضوع پیشگیری و آگاه‌سازی افکار عمومی، نگرش‌ها و ارزش‌های اجتماعی، الگوهای رفتاری برای اجرای برنامه موفق پیشگیری لازم است.

۲- روش

۲-۱- جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

روش نمونه‌گیری اتخاذ شده به صورت نمونه‌گیری خوشه‌ای - تصادفی ساده صورت می‌گیرد؛ که جامعه آماری این تحقیق شامل تمامی افراد ۱۵ ساله به بالاتر شهر کرمان در سال ۱۳۹۵ می‌باشد که در هریک از مناطق پنجگانه شهرداری کرمان، ساکن هستند؛ که بر اساس واحد آمار ایران ۲۹۳۸۹۸۸ نفر می‌باشد. حجم نمونه تحقیق با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۷۳ نفر به صورت تصادفی ساده مورد مطالعه قرار خواهد گرفت.

۳- ابزار

۳-۱- فرضیه‌های تحقیق

۱. به نظر می‌رسد بین آگاه‌سازی عمومی و پیشگیری از اعتیاد رابطه وجود دارد.
۲. به نظر می‌رسد بین آگاهی از علل اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد رابطه وجود دارد.
۳. به نظر می‌رسد بین نگرش به اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد رابطه وجود دارد.
۴. به نظر می‌رسد بین آگاهی از علائم (رفتاری جسمانی) و پیشگیری از اعتیاد رابطه وجود دارد.
۵. به نظر می‌رسد بین آگاهی از پیامدهای اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد رابطه وجود دارد.
۶. به نظر می‌رسد بین اطلاع‌رسانی رسانه‌ها و پیشگیری از اعتیاد رابطه وجود دارد.
۷. به نظر می‌رسد بین نگرش به اعتیاد و آگاه‌سازی عمومی رابطه وجود دارد.
۸. به نظر می‌رسد بین اطلاع‌رسانی رسانه‌ها و آگاه‌سازی عمومی رابطه وجود دارد.

¹ Swanson and Holoton

جدول ۱- تعریف مفهومی و عملیاتی تحقیق

نام متغیر	تعریف مفهومی	تعریف عملیاتی	منبع
آگاه‌سازی	به معنی خبر و اطلاع رساندن دانش و معرفی است که در این تحقیق خبر داشتن از علل اعتیاد می‌باشد	میزان اطلاع و آگاهی از علل های گرایش، انگیزه، نقش رسانه	قریب، ۱۳۶۱: ۲۲ و قره داغی، ۱۳۹۱: ۳۱
علل اعتیاد	سبب و انگیزه اعتیاد که شامل عوامل فردی، خانوادگی تقسیم می‌کنند.	مشکلات روانی، منجکاو، ضعف ادراک، انگیزه های درمانی، فرار از زندگی تکراری، شخصیت نا بهنجار، دوستان ناباب، بی سواد، کمبود و افراط در محبت، تبعیض بین فرزندان، آزادی و محدود کردن بی حد، رفاه بی حد اقتصادی، فقر نابسامانی خانواده، جدایی و نا بیکاری، فقر، نابرابری اقتصادی، محیط جغرافیایی، مهاجرت، حاشیه نشینی، وسایل ارتباط جمعی	صفا، ۱۳۸۴: ۵۱-۵۸
اثرات و پیامدهای اعتیاد	نشانه و علامت باقی مانده از اعتیاد که بر جسم و روح فرد اثر می‌گذارد	بی مسئولیتی، عدم اعتماد به نفس، کاهش روابط عاطفی و خانوادگی، از دست داد دوستان و نزدیکان، پیری زود رس، افسردگی، اضطراب، عقیم شدن و ناباروری و... سستی و از هم گسیختن خانواده، ایای نقش منفی در تربیت فرزندان، ایجاد تنش و نابسامان، تحمیل هزینه های سنگین نگهداری در زندان، افزایش بی نظمی و بی اعتمادی در جامعه	محمدی، ۱۳۹۴: ۱۰۲
علائم اعتیاد	نشان و علائم باقی مانده از اعتیاد که به دو گروه علائم رفتاری و جسمانی تقسیم می‌شوند	غیبت از کار و تحصیل، معاشرت با اشخاص مشکوک، بی خوابی در شب و خوابیدن در روز، بی حوصلگی، گوشیه گیری، انزوا، بی توجهی به ظاهر و آراستگی خود، عصبانیت، سرقت اشیا منزل، محبوس کردن خود در اتاق، فراموشی، تمرکز نداشتن و از دست دادن انگیزه، بیوست، از دست دادن توانایی جسمی، تغییر رنگ دندان ها، علائم تزریق (روی بازو، ساعد)، تیره شدن رنگ پوست، افزایش مشکلات جسمانی و بیماری، آب ریزش بینی، خارش بدن، چشم های قرمز و اشک آلود	محمدی، ۱۳۹۴: ۱۰۲
نقش رسانه در آگاه‌سازی	کارکردهای رسانه شامل الگوهای رفتاری، تفریحی و سرگرمی، اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی، اثر گذاری برنگرش ها و ارزش ها ی مخاطبان	ارائه اطلاعات در خصوص انواع مواد و ... نشان دادن علائم مصرف، عوارض اعتیاد، آشنا کردن با خطوط تلفنی مشاوره، مصرف تفریحی مواد، ایجاد سوال در ذهن مخاطب و ...	بrazی (۱۳۹۶: ۸۴)
نگرش به اعتیاد	دراین تحقیق نگرش مثبت افراد به مصرف مواد مد نظر است.	تاثیر و درمان بیماری ها	مجرد بهره، ۱۳۹۷: ۱۶۴
پیشگیری از اعتیاد	انجام اقداماتی که منجر به کاهش اشخاص به اعتیاد و ارتقا سلامت روانی آن هاست.	آگاه کردن جامعه از خطرات و مضرات مصرف، آموزش مهارت های زندگی و ارتقاء فرهنگ، انجام فعالیت های اجتماعی هنری، ورزشی و تفریحی	جلالی، ۱۳۹۰: ۴۰

۴- یافته ها

۴-۱- آمار توصیفی متغیرهای مورد مطالعه

از ۳۷۲ نفر پاسخگو ۲۶۰ نفر (۷۰ درصد) مرد و ۱۱۲ نفر (۳۰ درصد) زن بودند. ۱۵۶ نفر (۴۲ درصد) متأهل، ۱۹۷ نفر (۵۳ درصد) مجرد، ۱۳ نفر (۳ درصد) مطلقه و ۷ نفر (۲ درصد) بیوه بودند. میانگین سن پاسخگویان ۳۴ سال می‌باشد. نفر (۲۱ درصد) در منطقه یک، ۱۱۴ نفر (۳۹ درصد) در منطقه متوسط دو، ۱۰۱ نفر (۲۷ درصد) در منطقه سه، ۱۵ نفر (۴ درصد) در منطقه چهار و ۳۸ نفر (۹ درصد) در منطقه پنج سکونت داشته‌اند. ۱۷۹ نفر (۴۷/۹ درصد) دیپلم و زیر دیپلم بودند، ۳۱ نفر (۸/۴ درصد) فوق دیپلم، ۸۷ نفر (۲۳/۴ درصد) لیسانس، ۵۶ نفر (۱۵ درصد) فوق لیسانس و بالاتر و ۲۰ نفر (۵/۴ درصد) بودند.

۵- آمار استنباطی

۵-۱-آزمون فرضیه ها

فرضیه اصلی: به نظر می رسد بین آگاهسازی عمومی و پیشگیری از اعتیاد رابطه وجود دارد.
 H0: بین آگاهسازی عمومی و پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی دار وجود ندارد.
 H1: بین آگاهسازی عمومی و پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی دار وجود دارد.
 جهت بررسی رابطه بین آگاهسازی عمومی و پیشگیری از اعتیاد از ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن استفاده شده است (داده‌ها کمی و نرمال). نتایج حاصل از این آزمون در جدول ذیل آمده است.

جدول ۲-رابطه بین آگاهسازی عمومی و پیشگیری از اعتیاد

متغیر	پیشگیری از اعتیاد							
	همبستگی							
آگاهسازی	نوع ارتباط	وجود ارتباط	اسپیرمن			پیرسون		
			تعداد	p	همبستگی (r)	تعداد	p	همبستگی (r)
مستقیم		دارد	۳۷۳	<۰/۰۰۰*	۰/۲۱۸	۳۷۳	<۰/۰۰۱*	۰/۱۷۸

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون و اسپیرمن نشان می‌دهد که بین آگاهسازی عمومی و پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی دار وجود دارد ($p < 0/05$) و همبستگی پیرسون و اسپیرمن به ترتیب برابر با $0/178$ و $0/218$ است. این رابطه به صورت مستقیم است؛ یعنی با افزایش آگاهسازی عمومی نسبت به اعتیاد، پیشگیری از اعتیاد تاثیر بیشتری دارد.

فرضیه فرعی اول: به نظر می رسد بین آگاهی از علل اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد رابطه دارد.

H0: بین آگاهی از علل اعتیاد در پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی داری وجود ندارد.
 H1: بین آگاهی از علل اعتیاد در پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی داری وجود دارد.
 جهت بررسی رابطه بین آگاهی از علل اعتیاد در پیشگیری از اعتیاد از ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن استفاده شده است (داده‌ها کمی و نرمال). نتایج حاصل از این آزمون در جدول ذیل آمده است.

جدول ۳-رابطه بین آگاهسازی عمومی و پیشگیری از اعتیاد

متغیر	پیشگیری از اعتیاد							
	همبستگی							
آشنایی با علل و عوامل اعتیاد	نوع ارتباط	وجود ارتباط	اسپیرمن			پیرسون		
			تعداد	p	همبستگی (r)	تعداد	p	همبستگی (r)
مستقیم		دارد	۳۷۳	<۰/۰۰۰*	۰/۳۱۹	۳۷۳	<۰/۰۰۰*	۰/۳۲۵

*در سطح $0/05$ معنی دار

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون و اسپیرمن نشان می‌دهد که بین آگاهی از علل اعتیاد در پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی دار وجود دارد ($p < 0/05$) و همبستگی پیرسون و اسپیرمن به ترتیب برابر با $0/325$ و $0/319$ است. این رابطه به صورت مستقیم است؛ یعنی با افزایش آگاهی از علل اعتیاد، پیشگیری از اعتیاد تاثیر بیشتری دارد. این مسئله با توجه به نمودار پراکنش و خط رگرسیون آن که در نمودار ذیل آورده شده قابل تأیید است.

فرضیه فرعی دوم: به نظر می رسد بین نگرش به اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد رابطه دارد.

H0: بین نگرش به اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی داری وجود ندارد.
 H1: بین نگرش به اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی داری وجود دارد.
 جهت بررسی رابطه بین نگرش به اعتیاد در پیشگیری از اعتیاد از ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن استفاده شده است (داده‌ها کمی و نرمال). نتایج حاصل از این آزمون در جدول ذیل آمده است.

جدول ۴-رابطه بین نگرش به اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد

متغیر	پیشگیری از اعتیاد							
	همبستگی							
نگرش به اعتیاد	نوع ارتباط	وجود ارتباط	اسپیرمن			پیرسون		
			تعداد	p	همبستگی (r)	تعداد	p	همبستگی (r)
مستقیم		دارد	۳۷۳	<۰/۰۰۰*	۰/۱۸۹	۳۷۳	<۰/۰۰۰*	۰/۱۳۵

*در سطح $0/05$ معنی دار

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون و اسپیرمن نشان می‌دهد که بین نگرش به اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی دار وجود دارد ($p < 0/05$) و همبستگی پیرسون و اسپیرمن به ترتیب برابر با $0/135$ و $0/189$ است. این رابطه به صورت مستقیم است؛ یعنی بین نگرش به اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد رابطه وجود دارد. این مسئله با توجه به نمودار پراکنش و خط رگرسیون آن که در نمودار ذیل آورده شده قابل تأیید است.

فرضیه فرعی سوم: به نظر می‌رسد بین آگاهی از علائم (رفتاری جسمانی) و پیشگیری از اعتیاد رابطه وجود دارد

H0: بین آگاهی از علائم (رفتاری جسمانی) و پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی داری وجود ندارد.
H1: بین آگاهی از علائم (رفتاری جسمانی) و پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی داری وجود دارد.
جهت بررسی رابطه بین آگاهی از علائم (رفتاری جسمانی) در پیشگیری از اعتیاد از ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن استفاده شده است (داده‌ها کمی و نرمال). نتایج حاصل از این آزمون در جدول ذیل آمده است.

جدول ۵- رابطه بین آگاهی از علائم اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد

متغیر	پیشگیری از اعتیاد						
	همبستگی						
آگاهی از علائم	وجود ارتباط	اسپیرمن			پیرسون		
		تعداد	p	همبستگی (r)	تعداد	p	همبستگی (r)
		مستقیم	دارد	۳۷۳	<0/000*	0/218	۳۷۳

*در سطح 0/05 معنی دار

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون و اسپیرمن نشان می‌دهد که بین آگاهی از علائم اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی دار وجود دارد ($p < 0/05$) و همبستگی پیرسون و اسپیرمن به ترتیب برابر با $0/185$ و $0/218$ است. این رابطه به صورت مستقیم است؛ یعنی با آگاهی از علائم اعتیاد بیشتر باشد و پیشگیری از اعتیاد تاثیر بیشتری دارد. این مسئله با توجه به نمودار پراکنش و خط رگرسیون آن که در نمودار ذیل آورده شده قابل تأیید است.

فرضیه فرعی چهارم: به نظر می‌رسد بین آگاهی از پیامد های اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد رابطه وجود دارد.
H0: بین آگاهی از پیامد های اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی داری وجود ندارد.
H1: بین آگاهی از آگاهی از پیامد های اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی داری وجود دارد.
جهت بررسی رابطه بین آگاهی از آگاهی از پیامد های اعتیاد در پیشگیری از اعتیاد از ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن استفاده شده است (داده‌ها کمی و نرمال). نتایج حاصل از این آزمون در جدول ذیل آمده است.

جدول ۶- رابطه بین آگاهی از علائم اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد

متغیر	پیشگیری از اعتیاد						
	همبستگی						
آگاهی از پیامد های اعتیاد	وجود ارتباط	اسپیرمن			پیرسون		
		تعداد	p	همبستگی (r)	تعداد	p	همبستگی (r)
		مستقیم	دارد	۳۷۳	<0/000*	0/303	۳۷۳

*در سطح 0/05 معنی دار

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون و اسپیرمن نشان می‌دهد که بین آگاهی از پیامد های اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی دار وجود دارد ($p < 0/05$) و همبستگی پیرسون و اسپیرمن به ترتیب برابر با $0/230$ و $0/303$ است. این رابطه به صورت مستقیم است؛ یعنی آگاهی از پیامد های اعتیاد بیشتر باشد و پیشگیری از اعتیاد تاثیر بیشتری دارد. این مسئله با توجه به نمودار پراکنش و خط رگرسیون آن که در نمودار ذیل آورده شده قابل تأیید است.

فرضیه پنجم: به نظر می‌رسد بین اطلاع‌رسانی رسانه‌ها و پیشگیری از اعتیاد رابطه وجود دارد.

H0: بین اطلاع‌رسانی رسانه‌ها و پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی داری وجود ندارد.
H1: بین اطلاع‌رسانی رسانه‌ها و پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی داری وجود دارد.
جهت بررسی رابطه بین اطلاع‌رسانی رسانه‌ها در پیشگیری از اعتیاد از ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن استفاده شده است (داده‌ها کمی و نرمال). نتایج حاصل از این آزمون در جدول ذیل آمده است.

جدول ۷- رابطه بین اطلاع‌رسانی از رسانه و پیشگیری از اعتیاد

متغیر	پیشگیری از اعتیاد	
	همبستگی	
نوع ارتباط	وجود ارتباط	اسپیرمن
		پیرسون
مستقیم	دارد	

اطلاع‌رسانی رسانه‌ها	همبستگی (r)	p	تعداد	همبستگی (r)	p	تعداد
	۰/۱۴۹	* < ۰/۰۰۱	۳۷۳	۰/۱۶۵	* < ۰/۰۰۹	۳۷۳

*در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون و اسپیرمن نشان می‌دهد که بین اطلاع‌رسانی از رسانه و پیشگیری از اعتیاد رابطه معنی‌دار وجود دارد ($p < ۰/۰۵$) و همبستگی پیرسون و اسپیرمن به ترتیب برابر با ۰/۱۴۹ و ۰/۱۶۵. این رابطه به صورت مستقیم است؛ یعنی اطلاع‌رسانی از رسانه بیشتر باشد پیشگیری از اعتیاد موثرتر می‌باشد.

فرضیه ششم: به نظر می‌رسد بین نگرش به اعتیاد و آگاه‌سازی عمومی رابطه وجود دارد.

H0: بین نگرش به اعتیاد و آگاه‌سازی عمومی رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

H1: بین نگرش به اعتیاد و آگاه‌سازی عمومی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

جهت بررسی رابطه بین نگرش به اعتیاد و آگاه‌سازی عمومی از ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن استفاده شده است (داده‌ها کمی و نرمال). نتایج حاصل از این آزمون در جدول ذیل آمده است.

جدول ۸- رابطه بین نگرش به اعتیاد و آگاه‌سازی عمومی

متغیر	آگاه‌سازی عمومی					
	همبستگی					
نگرش به اعتیاد	اسپیرمن			پیرسون		
	تعداد	p	همبستگی (r)	تعداد	p	همبستگی (r)
	دارد	* < ۰/۰۰۹	۰/۴۲۲	۳۷۳	* < ۰/۰۰۱	۰/۳۶۱

*در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون و اسپیرمن نشان می‌دهد که بین نگرش به اعتیاد و آگاه‌سازی عمومی رابطه معنی‌دار وجود دارد ($p < ۰/۰۵$) و همبستگی پیرسون و اسپیرمن به ترتیب برابر با ۰/۳۶۱ و ۰/۴۲۲. این رابطه به صورت مستقیم است؛ یعنی نگرش به اعتیاد در آگاه‌سازی عمومی نسبت به اعتیاد موثر است. این مسئله با توجه به نمودار پراکنش و خط رگرسیون آن که در نمودار ذیل آورده شده قابل تأیید است.

فرضیه هفتم: به نظر می‌رسد بین اطلاع‌رسانی رسانه‌ها و آگاه‌سازی عمومی رابطه وجود دارد.

H0: بین اطلاع‌رسانی رسانه‌ها و آگاه‌سازی عمومی رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

H1: بین اطلاع‌رسانی رسانه‌ها و آگاه‌سازی عمومی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

جهت بررسی رابطه بین اطلاع‌رسانی رسانه‌ها و آگاه‌سازی عمومی از ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن استفاده شده است (داده‌ها کمی و نرمال). نتایج حاصل از این آزمون در جدول ذیل آمده است.

جدول ۹- رابطه بین اطلاع‌رسانی رسانه‌ها و آگاه‌سازی عمومی

متغیر	آگاه‌سازی عمومی					
	همبستگی					
اطلاع‌رسانی رسانه	اسپیرمن			پیرسون		
	تعداد	p	همبستگی (r)	تعداد	p	همبستگی (r)
	دارد	* < ۰/۰۰۹	۰/۳۲۲	۳۷۳	* < ۰/۰۰۱	۰/۲۵۳

*در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون و اسپیرمن نشان می‌دهد که بین اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی عمومی رابطه معنی‌دار وجود دارد ($p < ۰/۰۵$) و همبستگی پیرسون و اسپیرمن به ترتیب برابر با ۰/۲۵۳ و ۰/۳۲۲. این رابطه به صورت مستقیم است؛ یعنی رسانه با اطلاع‌رسانی در خصوص اعتیاد در آگاه‌سازی عمومی نسبت به اعتیاد موثر است.

۶- مدل رگرسیونی تحقیق

برای بررسی رابطه خطی بین متغیرهای پیش‌بین و متغیر ملاک (پیشگیری از اعتیاد) از رگرسیون چند متغیره به روش Stepwise استفاده شده است. قبل از اجرای رگرسیون همبستگی بین متغیرهای پیش‌بین و ملاک توسط همبستگی در مراحل پیشین به دست آورده شد تا در مرحله بعد معنی‌داری رگرسیون مورد آزمون قرار گیرد. به منظور انجام دادن آزمون رگرسیون، بررسی مفروضاتی همچون نرمال بودن، خطی بودن و استقلال باقیمانده‌ها در اولویت قرار دارد.

با توجه به مقدار آماره دوربین و واتسون ($D=۱/۵۴۸$) در دامنه ۱/۵ و ۲/۵ قرار دارد، لذا می‌توان گفت خطاها نا هم بسته‌اند. با توجه به عدم روند خاص در نمودار باقیمانده‌های استاندارد شده در برابر مقادیر برازش شده استاندارد، دلیلی بر نا ثابت بودن واریانس خطاها پیدا نشده است. همچنین در نمودار احتمال نرمال برای باقیمانده‌های استاندارد شده مدل رگرسیون (Normal P-) واریانس خطاها پیدا نشده است.

P Plot of Regression Standardized Residual)، باقیمانده‌های استاندارد شده (نقاط حول خط) انحراف کمی از خط نرمال را نشان دادند. نتایج حاصل از آخرین مرحله (مرحله ۵) رگرسیون چند متغیره به روش Stepwise در جداول ذیل آورده شده است.

جدول ۱۰- تحلیل واریانس برای بررسی رابطه بین متغیر ملاک و متغیرهای پیش بین

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F	p
رگرسیون	۷۹/۶۲۱	۵	۱۵/۹۲۴	۶۱/۲۰۹	* < ۰/۰۰۱
باقیمانده	۱۰۲/۵۰۴	۳۶۴	۰/۲۶۰		
کل	۱۸۲/۱۲۴	۳۷۳	-		

*در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار؛ متغیر ملاک: پیشگیری از اعتیاد

نتایج به دست آمده از جدول تحلیل واریانس نشان دهنده این است که مدل رگرسیونی مناسب است ($p < ۰/۰۵$).

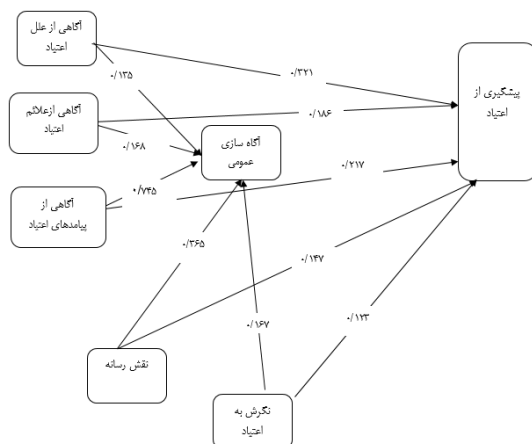
جدول ۱۱- نتایج رگرسیون گام به گام مؤلفه‌های مختلف بر پیشگیری از اعتیاد

متغیرهای پیش‌بین	ضریب استاندارد نشده		t	P	R	R2	R2(adj)
	ضریب B	خطای معیار					
ثابت	۰/۶۶۸	۰/۱۸۵					
آگاهی از علل اعتیاد	۰/۳۱۵	۰/۰۴۶	۰/۳۲۱	* < ۰/۰۰۱	۰/۶۶۱	۰/۴۳۷	۰/۴۳۰
آگاهی از پیامدهای اعتیاد	۰/۱۹۷	۰/۰۳۸	۰/۲۱۷	* < ۰/۰۰۱	۰/۲۱۷		
آگاهی از علائم اعتیاد	۰/۱۳۶	۰/۰۲۹	۰/۱۸۶	* < ۰/۰۰۱	۰/۱۸۶		
نقش رسانه	۰/۱۰۸	۰/۰۳۶	۰/۱۴۷	* < ۰/۰۰۳	۰/۱۴۷		
نگرش به اعتیاد	۰/۱۱۷	۱/۰۴۰	۰/۱۲۳	* < ۰/۰۰۳	۰/۱۲۳		

*در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار- متغیر ملاک: پیشگیری از اعتیاد

بر اساس نتایج رگرسیون گام به گام، آگاهی از علل اعتیاد به صورت مثبت پیشگیری از اعتیاد را پیش‌بینی می‌کند ($p < ۰/۰۵$) و $Beta = ۰/۳۲۱$ ، آگاهی از پیامدهای اعتیاد به صورت مثبت پیشگیری از اعتیاد را پیش‌بینی می‌کند ($p < ۰/۰۵$ و $Beta = ۰/۲۱۷$)، آگاهی از علائم اعتیاد به صورت مثبت پیشگیری از اعتیاد را پیش‌بینی می‌کند ($p < ۰/۰۵$ و $Beta = ۰/۱۸۶$)، نقش رسانه به صورت مثبت پیشگیری از اعتیاد را پیش‌بینی می‌کند ($p < ۰/۰۵$ و $Beta = ۰/۱۴۷$)، نگرش به اعتیاد در پیشگیری از اعتیاد را پیش‌بینی می‌کند و اثرکاهشی دارد ($p < ۰/۰۵$ و $Beta = -۰/۱۲۳$)، در نهایت بر اساس مقدار $۴۳/۷R2$ درصد از تغییرات بر پیشگیری از اعتیاد توسط مؤلفه‌های مختلف موثر بوده است.

۶-۱- نمودار مسیر

نمودار ۱-مقادیر ضرایب استاندارد شده حاصل از مدل مسیر برای بررسی مدل مفهومی

بحث و نتیجه گیری

اعتیاد به مواد مخدر به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین آسیب‌های اجتماعی و یکی از مهم‌ترین معضلات جوامع کنونی دنیا مطرح است که معلول مشکلات و عوامل مختلف اجتماعی، روان‌شناختی و بیولوژیک هست (ایساو، ۲۰۰۸: ۲۵). مطابق با داده‌های جهانی در سال ۲۰۱۰ در سطح دنیا مشکلات مرتبط با بیماری‌های روانی و اعتیاد در مجموع مسئول ۸/۶ میلیون مرگ زودرس

بوده و ۱۷۵ میلیون ناتوانی است (وایت فورد و همکاران، ۲۰۱۳: ۲۳۵). در ایران نیز تخمین زده می‌شود بیش از ۲ میلیون معتاد به مواد مخدر مختلف وجود دارد که حدود ۲۰۰ هزار نفر از این‌ها هم معتادین تزریقی می‌باشند (عزت پور، ۱۳۹۷: ۱۴).

مبارزه با مواد مخدر بر سه روش کلی مبارزه با عرضه، درمان معتادان و فعالیت‌های پیشگیری در جهت کاهش تقاضا استوار است. اگرچه مبارزه با عرضه مواد بسیار ضروری است و بدون آنها مشکل اعتیاد بسیار بدتر از امروز می‌بود، لیکن این تلاش، مشکل سوء مصرف و اعتیاد را از بین نبرده است.

مشارکت با محوریت اجتماع در سال ۱۳۸۱ رویکرد غالب در طرح‌های پیشگیری از اعتیاد گردید، تقویت و حمایت برنامه‌های آموزشی درون‌استانی، بستر سازی، مناسب سازی و حمایت از سازمان‌های مردم‌نهاد، تلاش برای برنامه ریزی برای سازمان‌های مردم‌نهاد محلی، مشارکتی کردن اجرای طرح به صورت داوطلبانه، اصلاح طرح از حالت جامع به حالت منطقه‌ای و اجرای طرح‌های پیشگیری از اعتیاد به صورت اقلیمی. این راهکارها ضرورت انجام یک برنامه ریزی مشارکتی را در اجتماعات کوچک نشان می‌داد. هدف غایی طرح پیشگیری اجتماع محور از اعتیاد چیزی نبود جز ارتقاء سلامت روانی و اجتماعی و اهداف اختصاصی آن عبارت بودند از: ۱. کاهش بروز و شیوع سوء مصرف مواد در جامعه ۲. ارتقاء عوامل محافظتی ۳. کاهش عوامل خطر و راهبردهای این برنامه نیز عبارت بودند از: آموزش و آگاه سازی، پژوهش، توانمند سازی فردی، حمایت‌گیری، آفرینش محیط حمایت‌گر و مقتدر سازی (سهراب زاده، ۱۳۸۹: ۱۶).

در این تحقیق سعی بر آن بود که روش سوم یعنی فعالیت‌های پیشگیری را مورد بررسی قرار دهیم و به نقش آگاهی در این امر بپردازیم. از این روبا بهره گرفتن از روش تحقیق کمی - پیمایشی به جمع‌آوری اطلاعات پرداخته شد؛ و این نتایج بدست آمد.

-پیشنهادهای تحقیق

-پیشنهادهای راهبردی

با توجه به اینکه نگرش به سوء مصرف مواد مخدر تحت تاثیر عوامل متعدد اجتماعی و خانوادگی است. براین اساس موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

در سطح خانواده، نظارت و مراقبت والدین در مورد دوستان فرزند یک ضرورت است. از این رو با آموزش خانواده‌ها از طریق خانه‌های سلامت و دعوت از کارشناسان در جهت تقویت رابطه بین این دو منبع اجتماع پذیری جوانان می‌توان از گرایش و پیوند فرزندان با همسالان مصرف‌کننده مواد جلوگیری کرد. با آموزش به خانواده‌ها و والدین، می‌توان اطلاعات، دانش و درک و آگاهی آنان را در ارتباط با مواد اعتیادآور افزایش داد تا به‌عنوان یک منبع اطلاعاتی قوی در ارائه آموزش و شکل‌دهی به نوع نگرش فرزندانشان به مواد اعتیادآور نقش فعال‌تری داشته باشند. همچنین با توجه به اهمیت بالای نقش همسالان در مصرف مواد باید علاوه بر روش صحیح انتخاب دوست، مقاومت در برابر فشار جمع نیز آموزش داده شود.

در سطح دانشگاهها و مدارس، برگزاری جلسات آموزشی گروهی با موضوع آشنایی با انواع مواد مخدر و عوارض مصرف آن‌ها، برگزاری همایشها و سمینارهای علمی با موضوع اعتیاد، دوره‌های آموزشی مهارت‌های زندگی، تهیه بروشورها، جزوات آموزشی کوتاه، تهیه و نصب پوسترهای آموزشی و اطلاع‌رسانی، ایجاد مراکز مشاوره، برنامه ریزی برای پر کردن اوقات فراغت، آموزش در زمینه خودآگاهی، مهارت‌های بین فردی، مهارت تصمیم‌گیری، تقویت و پرورش مهارت‌های اجتماعی، آموزش نه گفتن و جرات‌ورزی، عزت نفس و کمک به رشد تواناییها از گرایش به مصرف مواد جلوگیری می‌کند.

با اطلاع‌رسانی از طریق رسانه‌های جمعی و آموزش به افراد جامعه در ارتباط با عوارض و خطرات مصرف هر کدام از مواد و مقابله با باورهای غلو شایع در ارتباط با هر ماده، بعد شناختی افراد به مواد تغییر یافته و منفی می‌شود. با تغییر بعد شناختی در ارتباط با مواد مخدر، بعد احساسی و آمادگی برای عمل در افراد نیز تغییر می‌کند و در نهایت می‌تواند منجر به نرزش منفی نسبت به مواد مخدر شود.

ترویج و تشویق فعالیت‌های ورزشی بی‌خطر و شادی آور؛ فعالیت‌های ورزشی با ایجاد تاثیرات مثبت روانی و جسمی در فرد سبب بروز رفتارهای مطلوب و اجتماعی می‌شود و سوق دادن اقبال مختلف جامعه به سمت فعالیت‌های هدفمند و مفرح در جلوگیری از اعتیاد اهمیت بسزایی دارد.

با توجه به نقش رسانه در آگاه‌سازی شهروندان پیشنهاد می‌شود که جهت استفاده موثر از رسانه مخصوصا تلویزیون ساعات پخش برنامه‌های مربوط به اعتیاد و مواد مخدر زمانی باش که بیشترین مخاطبان را پوشش دهد و از الگوهایی مناسب استفاده شود.

از افراد متخصص و آموزش دیده و افراد بهبود یافته در برنامه‌های مستند استفاده شود.

توصیه براین است که رسانه‌های جمعی از نمایش فیلم‌ها و سریال‌هایی که بازیگران در طول فیلم یا سریال به مصرف سیگار یا مشروبات الکلی مبادرت می‌کنند امتناع کنند زیرا برابر مطالعات، ۳۰ درصد کسانی که معتاد شده‌اند شروع اعتیاد خود را تحت تاثیر فیلم‌ها و سریال‌ها معرفی کرده‌اند و نتایج حاصل از بسیاری از مطالعات به عمل آمده در خصوص نوجوانان نشان داده

است که کشیدن سیگار و نوشیدن الکل در سنین نوجوانی با تجربه نمودن حشیش و سایر مواد مخدر توسط این افراد، ارتباط مستقیم دارد.

آموزش و انتقال مفاهیم پایه ای مهارت های زندگی و ارتقاء مهارت های مقابله ای به نوجوانان و کودکان از طریق ساخت فیلم های جذاب.

یکی دیگر از رسانه های مدرن، شبکه های اجتماعی می باشد که از این طریق می توان آگاهی مردم را نسبت به پیشگیری از اعتیاد، با ایجاد کانال های در خصوص علائم، عوارض و پیامدهای اعتیاد و همچنین ایجاد کمپن هایی در خصوص پیشگیری از اعتیاد مانند # نه به اعتیاد#.

یکی دیگر از رسانه ها روزنامه می باشد که نقش و اهمیت بسزایی دارد که تا کنون به برنامه ها و آموزش های پیشگیرانه کمتر توجه شده است. این رسانه میتواند در پیامها و مطالب مربوط به اعتیاد بیشتر به رفع عقاید و تصورات نادرست در زمینه مواد مخدر توجه کند.

- پیشنهاد های کاربردی

بدون مشارکت مردم و حضور فعال آن ها در امر پیشگیری از اعتیاد و مسئولیت پذیری آن ها در این خصوص نمیتوان معضل اعتیاد را حل نمود. باید کنترل اجتماعی غیررسمی توسط مردم گسترش یابد تا دست اندرکاران تولید، توزیع، قاچاق و مصرف مواد مخدر در هیچ جا احساس امنیت نکنند و آنگاه با تلاش مسئولان بخصوص پلیس میتوان امیدوار بود که توزیع و مصرف مواد بخصوص در بین نوجوانان و جوانان کاهش یابد. مشارکت مردم مستلزم آگاه سازی و آماده کردن زمینه ها است که یکی از این زمینه های مهم حضور و فعالیت مستمر و مداوم سمن ها یا سازمان های مردم نهاد در خصوص پیشگیری از اعتیاد است.

در عرصه مبارزه با مواد مخدر لازم است دولت که وظایف سیاست گذاری، برنامه ریزی، هدایت، هماهنگی و نظارت را به عهده دارد، از مشارکت فکری، عملی و مالی مردم در قالب تشکل های سازمان یافته استفاده کند. در این راستا به منظور جلب مشارکت گسترده مردم پیشنهاد می شود:

فرایند زمان بندی صدور پروانه سازمان های مردم نهاد خصوصاً در حوزه های پیشگیری از مواد مخدر از سوی وزارت کشور و سایر دستگاه های اجرایی کاهش یابد.

تشکیل شبکه سازمان های مردم نهاد و فعال در امر مبارزه با مواد مخدر.

انتشار مجلات و ماهنامه های علمی از سوی سازمان های مردم نهاد فعال در پیشگیری از مواد اعتیاد آور.

- محدودیت های تحقیق

نبود منابع کافی در خصوص پیشگیری از اعتیاد

باوجود ویروس منحوس کرونا در اجرای دقیق پرسشنامه دچار مشکل شده با این وجود سعی شد اصول روش نمونه گیری رعایت شود و لینک پرسشنامه به افراد در مناطق مختلف شهری ارسال شد.

وقت گیر بودن اجرای پرسشنامه به دلیل عدم همکاری شهروندان

موانع دیگر تحقیق جلب اعتماد شهروندان در جهت پاسخ به سوالات بوده است. از نظر ایشان پاسخ به سوالات حساس می تواند مشکلاتی را برایشان بوجود آورد. سعی شد پرسشنامه ها بدون نام مطرح شوند و توضیحاتی در جهت اعتماد سازی بیان گردد.

منابع

۱. مجرد بهره، طیبیه: رحیمی، مهدی، (۱۳۹۷). نقش نگرش در پیشگیری و درمان اعتیاد. فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد، سال ۵، شماره ۱۷، صص ۱۶۳-۲۰۱.
۲. عزت پور، عمادالدین: رحمانی، خالد: بیدارپور، فرزاد. (۱۳۹۷). بررسی علل مصرف مواد مخدر در جوانان شهر سنندج با استفاده از روش نمونه گیری نهان. مجله روانشناسی و روان پزشکی شناخت سال پنجم، شماره ۳، صص ۱۲-۲۱.
۳. برازی، علیرضا. (۱۳۹۶). رسانه و اعتیاد: نقش برنامه های شبکه های سراسری سیما در پیشگیری از اعتیاد. فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد، سال ۴، شماره ۱۶، صص ۹۴-۸۱.

